

“Da Zeus gav mig sejren ..” – en note til *IvO* 166

Af Thomas Heine Nielsen

Opfattede grækerne en sejr i en sportskonkurrence som en gave fra guderne? I den store skildring af Patroklos' gravlege i *Iliadens* 23. sang griber f.eks. Athene flere gange ind i begivenhederne og påvirker resultaterne: hun hjælper Diomedes til sejr i hestevæddeløbet (*Il.* 23.388-400), og hun hjælper Odysseus til sejr i sprinten (*Il.* 23.770-83) – “det hurtige Fodløb”, som Wilster siger (*Il.* 23.740). Også Pindar beskriver undertiden en sportssejr som en gave fra en gud, f.eks. i *Isthm.* 2.12-16, hvor han siger: “Ja, du forstår mig jo, véd om hvad jeg synger: | sejr i firspandsløb på Isthmen| skænket til Xeinokrates af Poseidon | som sendte ham at binde sit hår | en krans af dorisk selleriløv.”¹ I samme ode siges det, at Apollon gav Xeinokrates sejren i Delphi (18): “Herskeren Apollon så ham i Krisa og gav ham sejrens glans.”²

Men faktisk er selv de epinikiske digtere temmelig tilbageholdende med at give en gud æren for en sejr, som J.D. Mikalson har vist i en vigtig artikel, og det skyldes givetvis, at det kunne mindske den ære, der tilfaldt sejrherren selv. Som Mikalson siger (34): “The apparent reluctance of the poets ... to claim, simply, that the god ‘gave’ the victor his victory may suggest an intention not to undercut the accomplishment of the victor himself.”

Den samme tilbageholdenhed finder vi, som Mikalson påpeger (34), selv i de epigrammer, der ledsagede de monumenter, sejrherre ofte opsatte i centrale helligdomme som Delphi og Olympia for at fejre deres sejr og eviggøre mindet om den. Mikalson har kun været i stand til at finde et enkelt sejrsepigram, der uden videre hævder, at guden gav sejrherren hans sejr. Epigrammet stammer fra Olympia og lyder som følger:

-
1. Overs. Holger Friis Johansen.
 2. Overs. Holger Friis Johansen. Flere eksempler hos: J.D. Mikalson, “Gods and athletic games,” i O. Palagia & A. Choremi-Spetsieri (eds.), *The Panathenaic Games*. Oxbow Books (Oxford 2007) 33-34.

Ἐλλήνων ἦρχον τότε Ὀλυμπίαι, ἠνίκα μοι Ζεὺς
 δῶκεν νικῆσαι πρῶτον Ὀλυμπιάδα
 ἵπποις ἀθλοφόροις, τὸ δὲ δεύτερον αὐτὶς ἐφέξῃς
 ἵπποις, υἱὸς δ' ἦν Τρωΐλος Ἀλκινόο.³

Dette ene eksempel rokker naturligvis ikke afgørende ved betydningen af Mikalsons vigtige observation: at hyldestdigtningen kun yderst sjældent beskriver en sejr som en guds gave. Alligevel er det næppe uden interesse, at epigrammets bemærkelsesværdige ordlyd formentlig kan forklares på baggrund af de helt usædvanlige omstændigheder, der omgav Troilos' første sejr. Vi ved fra Pausanias, at Troilos vandt sin sejr i 372 f.Kr.,⁴ og at han bestred hvervet som *Hellandikas*, olympisk dommer, da hans spand vandt.⁵ Det er dette forhold, Ἐλλήνων ἦρχον Ὀλυμπίαι ("Jeg var grækernes hersker i Olympia") er en poetisk omskrivning af. De olympiske dommere (*Hellandikai*) blev udpeget af Elis, bystaten i hvis territorium Olympia lå, og de synes undertiden at være blevet kritiseret for at have favoriseret deres bysbørn.⁶ Troilos' sejr er sandsynligvis blevet kritiseret for at være et udtryk for en sådan favorisering.⁷ I hvert fald må den have vakt opsigt og ført til alvorlige overvejelser i Elis, for ifølge Pausanias førte den til, at man vedtog en lov, der forbød fungerende *Hellandikai* at deltage i hestesportskonkurrencerne.⁸ Eleierne har nok, som Crowther siger, indset at "to judge a fellow judge

-
3. *Jeg var grækernes hersker dengang i Olympia, da Zeus | gav mig min første Olympiske sejr | med mine præmiebringende heste. Ved næste Olympiade vandt jeg igen, for anden gang, | med hestene. Jeg var Troilos, Alkinoos' søn* (overs. forf.) = IvO 166 = CEG II 828. Epigrammet er no. 38 hos J. Ebert, *Griechische Epigramme auf Sieger an gymnischen und hippischen Agonen*. Abhandlungen der sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig. Phil.-hist. Klasse 63.3. Akademie-Verlag: Berlin 1972.
 4. Paus. 6.1.4. Ebert, *op. cit.* 127-28 argumenterer ret overbevisende for, at Troilos nok vandt *to* sejre i 372 f.Kr., og hvis det er korrekt, har det naturligvis blot skærpet det problem, hans præstation skabte.
 5. I hestesportskonkurrencer var det *ejeren* af et spand, der gjaldt for sejrherren, ikke vognstyrelsen, og derfor kunne Troilos konkurrere pr. stedfortræder, selvom han bestred det givetvis tidskrævende hverv som *Hellandikas* (se S.G. Miller, *Ancient Greek Athletics* (New Haven & London 2004) 76 og N.G. Nicholson, *Aristocracy and Athletics in Archaic and Classical Greece* (Cambridge 2005) 4-6).
 6. Se ss. 15-17 i T.H. Nielsen, "Olympia som et panhellenisk sportscentrum," *Aigis* 12.2 (2012) 1-36.
 7. Således Ebert, *op. cit.* 128.
 8. Paus. 6.1.5: ἀπὸ τούτου δὲ καὶ νόμος ἐγένετο Ἡλείοις μηδὲ ἵππους τοῦ λοιποῦ τῶν ἑλλανοδικούντων καθίεναι μηδένα ("og fra denne tid kom der en lov hos Eleierne om, at ingen kampdommer for fremtiden måtte stille op i hestevæddeløb." (overs. Carsten Weber-Nielsen)).

must have tested even the most impartial officials.”⁹ Loven vil have forhindret en gentagelse af Troilos’ præstation og skal givetvis forstås som en imødekommelse af kritik udløst af hans sejr.

Troilos har altså stået over for en alvorlig retorisk udfordring, da epigrammet til hans sejrsmonument skulle udformes, fordi hans sejr var blevet udsat for en måske ikke helt uberettiget kritik. For så effektivt som muligt at tilbagevise denne kritik, har han noget usædvanligt fremstillet sin sejr som udtryk for den højeste guds vilje, *i.e.* som en gave fra selveste den olympiske Zeus – en retorisk strategi, der var en vis præcedens for hos både Homer og Pindar, der begge var anerkendte klassikere i det 4. årh. f.Kr. Og – en sejr skænket af Zeus var naturligvis hævet over enhver kritik.

9. Citat fra s. 158 i N.B. Crowther, “Sed quis custodiet ipsos custodes? The Impartiality of the Olympic Judges and the Case of Leon of Ambracia,” *Nikephoros* 10 (1997) 149-60.